

RUDAR

••• Glasilo slovenskih rudarjev •••

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrty četrtlet v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrt leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Saj se nič ne stori.

Na shodih, v zasebnih razgovorih in ob pivskih mizah smo že neštetočrat čuli očitaje: „Saj se nič ne stori“. V vdani malodušnosti in v topi brezbržnosti, v hrupnih in razburljivih besedah, kakor je že temperament nezadovoljnega, slišimo zveneti staro, razdružujoče očitaje: „Nič se ne stori“. In kmalu se najde več podobnih nezadovoljnejšev, ki si pripovedujejo, da imamo organizacijo, imamo stranko, časopisje in poslance, a se v kljub temu nič ne stori.

Ljudje so nehvaležna bitja, ne samo proti drugim, ampak tudi proti samim sebi. Mi ne pozabimo radi samo dogodkov in dejstev, ki so nam v korist, ampak marsikdaj tudi ne opazimo izprememb, ki se dogode v jadrnem diru časa in ki dajo času in njega razmeram popolnoma novo zunanost in značaj. To je tudi precej razumljivo. Kakor se namreč zemlja vedno vrti, a mi tega ne opazimo, ker živimo vedno v tem vrtenju, tako tudi ne opazimo raznih časovnih izprememb, ker živimo v njih.

Izpremembe v gospodarskem in socialnem življenju se vrše silno počasi, skoro neopaženo, tako, da se nam zdi, kakor bi bilo vse pri starem, opazimo izpremembe šele tedaj, kadar posebno bistro pogledamo v časovni razvoj zadnje dobe in premislimo, kje smo bili pred nekaj časa in kje smo zdaj. Takrat se nam šele zavsita spoznanje, da gremo vendarle naprej, čeprav ne tako naglo, kakor bi bila naša želja.

Treba je premisliti, da se ne da vse kar čez noč preurediti in izboljšati. Zakaj slehrni napredek gre po stalnih zakonih naprej. In ti zakoni se ne dajo odpraviti. Popolnoma umevna je nezadovoljnost organiziranega rudarja, ki plačuje leta in leta prispevke v organizacijo, je naročen na strankino časopisje, a v kljub vsej njegovi po-

žrtvovalnosti je marsikaj drugače kot bi moralo biti. Toda pomisliti je treba, da ogromno število delavstva še ni probujenega, da bi se zavedlo svoje razrednosti in stopilo v vrste proletariata. Proletariat pa se bo šele tedaj boril uspešno za svoje zahteve, ako bo ves organiziran. Zategadelj naj ima vsak organiziran delavec ta cilj pred očmi, da agitira vedno in vedno za organizacijo in se živo zaveda, da se organizacija ne sme ceniti samo po trenutnih uspehih. Kadar bodo strokovne organizacije dovolj krepke in se bodo vsaj dve tretjini vsega proletariata zavedali svoje razrednosti ter se organizirali, tedaj pa bo delavstvo velikih uspehov in si bo znatno izboljšalo svoj položaj. Treba se je torej zavedati, da se ob sedanjih razmerah ni moglo toliko doseči, kakor bi bilo želeti.

Na drugi strani pa tudi ni res, da bi se ne bilo nič storilo. Vsak starejši rudar naj samo premisli za kakih dvajset let nazaj in naj se vpraša, kako je bilo tedaj in kako je danes. Priznati pa si bo tudi moral, da je doseglo delavstvo izboljšanje svojega položaja samo zategadelj, ker se je zavedalo svoje razrednosti in je složno stopilo v boj proti kapitalizmu. Kapitalizem tedaj še ni bil prav nič organiziran, zato so se lahko izvojevali proti njemu uspehi. Treba je bilo le složnega, vzajemnega nastopa in zmaga je bila skoro gotova. Dandanes pa so se stvari v tem oziru popolnoma preobrnila. Kapitalisti so se organizirali brez ozira na narodnost in vero v jako močnih organizacijah in zato mora biti delavstvo v gospodarskih bojih jako previdno, da ne doživi poraza; predvsem pa se mora okrepiti organizacija, zakaj s samim složnim nastopom se ne bo nič doseglo, ako ne bo organizacija denarno dovolj močna. Toda to le mimogrede. Kar je glavno je dejstvo, da je delavstvo res nekaj doseglo, doseglo pa je samo z lastno

močjo, ki se dandanes javlja predvsem v strokovni organizaciji. Pa tudi s pomočjo delavske, parlamentarne politike je delavstvo marsikaj doseglo s svojimi poslanci. Še hujša bi bila dandanes draginja, še hujše bi bil izkoriščen proletariat, ako bi ne bilo v parlamentu socialističnih poslancev. In gorje delavstvu, ako bi z geslom „Saj se nič ne stori“ pričelo opuščati svoje razredno gibanje, bodisi na gospodarskem, bodisi na političnem polju! V tem hipu bi bilo delavstvo v kovano v verige najhujše gospodarske in politične sužnosti, izročeno na milost in nemilost izkoriščajočemu kapitalizmu. In ta sužnost bi bila hujša od prejšnje, zakaj kapitalizem bi storil vse, da bi se delavstvo ne otreslo te sužnosti in bi že takoj v početku zatrl slehrno svobodno gibanje.

Strokovno in politično gibanje je priborilo delavstvu že lepih uspehov, strokovno in politično gibanje pa tudi čuva, da ostanejo delavstvu ti uspehi ohranjeni. To so zgodovinska dejstva, ki jih ne more nihče utajiti. Ako pa se časi zazdi, kakor da vsa stvar noče iti naprej in je vse pri starem, tedaj je to le navidezno. Treba pa se je ozreti na delavsko gibanje z vseobsežnim pogledom in tedaj bo spoznal vsakdo, da gre delavstvo naprej, naprej v zmagah in tudi v porazih. Zakaj slehrni poraz odkrije te ali one napake. Glavni vzrok pa, da delavsko gibanje ne gre tako naglo svojim uspehom nasproti kakor bi bilo želeti, je ta, da ogromno število delavstva še ni politično in gospodarsko prebujenega, da se ne zaveda svoje razrednosti. V tem tiči glavna ovira našemu napredku. In to oviro moremo odpraviti s smotrenim gospodarskim in političnim delom. Delajmo povsod za strokovno in politično organizacijo, razširjajmo strokovno in politično časopisje in delavsko gibanje bo hitelo naglih korakov svoji zmagi nasproti!

LISTEK.

Dunajske volitve.

Par slik izza zadnjih državnozborskih volitev na Dunaju. Iur. Franc Peterlin.

Na dan glavnih volitev pred uredništvom „Arbeiter-Zeitung“.

Ozračje je silno soparno. Mali kazalec ure na modernem, umetniško zidanem poslopiju tiskarne „Vorwärts“, kjer se nahajajo prostori uredništva „Arbeiter-Zeitung“, se pomika proti osmim. Tisoče in tisoče oči ogromne, črne množice, zbrane na široki ulici, se upira na balkon uredništva v nestrpnem, mrzličnem pričakovanju izida volitev. Na balkonu je razprostrta velika bela plahta, par metrov od plahte stoji v sobi za balkonom skioptikon, da s svetlobnimi črkami naznani izid volitev.

Množica vedno bolj narašča, ulica pred uredništvom je popolnoma zamašena. Tesno stoje ljudje drug ob drugem, razgreti v težkem ozračju soparnega junijskega večera, živahno razpravljajo in ugibajo o izidu volitev. Negotove vesti krožijo, ki vsled svoje dvoumnosti le še bolj razburjajo vznemirjeno množico. Nenadno se pojavi nekdo s posebno izdajo zakotnega lista v rokah. Na mah se zgrne množica ljudi krog njega, list v njegovi roki je kakor magnet, ki privlači vse oči svoje okolice nase. In vse bere glasno iz lista; v tem okraju je izvoljen krščanski socialc, v tem socialni demokrat, tu je treba ožje vo-

litve. Naenkrat se začuje razburjen glas: „Toda saj ta poročila še niso gotova! Ali ne vidite, da ima list nad izidi volitev napis: „Morebitni izid volitev!“ Vznemirjenost, ki je bila že močno narastla, se za trenutek zopet poleže. Nenadoma se začuje peket konjskih kopit, v majhni dalji se zasvetijo policijske čelade; policija na konjih prihaja. Z mirno vljudnostjo, ki je splošno znana pri dunajski policiji, se množica pozove, da se malo razmakne in naredi prost prehod. V par minutah je vse urejeno.

Dnevna luč ugaša, mrači se. Motno se sveti bela plata na balkonu v somrak. In vse pozornije se upirajo oči v plahto, kajti vsak hip mora skioptikon zapisati izide volitev. Hipoma se plahta razsvetli s svetlo ploščo in še par hipov, pa so se pokazale prve črke na plahti. Z ostro napetostjo se upro učii ogromne množice na balkon. „Adler in Reumann izvoljena z ogromno večino“. V tem hipu zagrmje iz množice navdušeni vzkliki, ki so se stopili kakor v en sam giantski krik zmagujočega proletarijata, in ta zmagoslavni krik se je razlegel daleč po ogromnem mestu, da se je stresalo težko ozračje. Črke ne plahti ugasnejo, par sekund žari v temo samo svetla ploskev na plahti. Nenadoma vzplameni na svetli ploskvi novo zmagoslavno poročilo: „Sodrug Seitz izvoljen z veliko večino“. In zopet zagrmje množica v zmagonosnih, samozavestnih vzklikih.

Toda vznemirjenost pričakovanja in negotovosti se ni poglobila niti za las ne. Na obrazih bereš, iz razgovorov slišiš, da glavna pozornost

množice ni posvečena okrajem, kjer je socialistična zmaga gotova. Kaj Favoriten, Floridsdorf, kaj Ottakring — za te okraje se je itak vedelo, da prodro socialisti! Toda kako je v notranjih dunajskih okrajih, kjer se je volilni boj tako strastno razvijal, kjer se ni moglo prav nič gotovega reči, ali zmaga krščanski socialist ali protikrščanskosocialni kandidat?

Zopet ugasnejo črke, zopet se sveti kvadratna ploskev v temo. Ali zopet vzplamene črke na svetlobnem kvadratu bele plahte in z rdečimi črkami oznanja skioptikon v soparno junijsko noč veliko novico: „Princ Liechtenstein v ožji volitvi“. Tedaj pa je izbruhnulo v desetstisočih črne množice in gor pod črno nebo se je glasilo od radostnih vzklikov. In iznova ugasnejo črke na svetli ploskvi in iznova zažare v rdeči svetlobi: „Gessmann v ožji volitvi“. In zopet orkan navdušenja, zopet oglušno ploskanje, vmes radosten smeh, posamezni veseli vzkliki obenem z izrazi velikega začudenja nad strahovitim porazom krščansko socialnih voditeljev.

Toda to so bila šele poročila iz okrajev; kjer se je dal izid več ali manj že naprej slutiti. Ko pa je pričel skioptikon metati na plahto poročila, kot jih nihče ni pričakoval, ko so prišli voditelji krščanskih socialcev v najgotovjših okrajih v ožjo volitev, kakor minister Weiskirchner in dunajski župan Neumayer — tedaj pa so se sunkoma utrgali iz množice burni kriki, ki so v mogočnem zmagoslavju doneli v noč. Bili so prizori, ki so morali razburiti tudi najhladnokrvnejšega opazovalca.

Koliko slovenskih rudarjev je organiziranih na takozvani katoliški podlagi.

Klerikalci so imeli pred nedavnim v Trbovljah „shod“ neke „Jugoslovanske strokovne zveze“, na katerem nam je prof. Dermastija obetal skoraj da ne nebesa na tem svetu, ako pristopimo njih strokovni organizaciji. Na tistem „shodu“ je mož tudi dokazoval, da naše strokovne organizacije nazadujejo, ker da baje delavci nimajo več zupanja v naše poslovanje. V zadnji številki „Rudarja“ smo v članku: Mednarodno strokovno gibanje V letu 1909. s številkami dokazali, da naše strokovne organizacije po vsem svetu mogočno napredujejo. Vsekakor smo v posameznih deželah neznatno nazadovali, ali to so naravne posledice gospodarske krize in gospodarske stagnacije v dotočnih deželah, ravno tako seveda tudi v Avstriji. In prepričani smo lahko, da v času boljše gospodarske konjunktore število v naših organizacijah, organiziranih delavcev zopet tako mogočno narase, da kaka eventualna momentalna izguba članov sploh v poštev ne bo prišla. No, v zadnji številki smo pa tudi prinesli članek o takozvanih „krščanskih“ ali krščansko-socialnih strokovnih organizacijah in smo tam razkrili ves „švindl“, ki ga uganjajo krščanski socialci s svojimi „strokovnimi“ združitvami. In v tem članku je tudi s številkami dokazano, da te krščansko socialne organizacije ne samo močno nazadujejo, ampak naravnost rapidno propadajo. O teh organizacijah se sploh ne more več govoriti, o kaki fluktuaciji članov, ki je sama po sebi naraven pojav in spremlja sleherno organizacijo živih bitij; ne, če enkrat odstopajo kar cele skupine kakor n. pr. uslužbenci dunajske mestne železnice in organizacija dunajskih hišnikov, potem je to tudi znak notranje gnilobe in sigurnega propadanja. Seveda skušajo krščanski socialci to z lažnjivim manipuliranjem številčk prikriti. No, vse skupaj nič ne pomaga, tega dejstva ne morejo spraviti s sveta, da stalno in trajno nazadujejo. Če bi govorili o razgonu klerikalnega „organizatorja“ prof. Dermastije, bi rekli, da so delavci v „denarno poslovanje“ v „krščanskih“ organizacijah sploh že vsako upanje izgubili. Pa mi nismo tako nesramni, da bi po „katoliških“ manirah kakega Dermastije pavšalno sumničili, ampak smo toliko lojalni, da konstatiramo, da je propadanje takozvanih organizacij nekaj povsem naravnega. Delavstvo namreč bolj in bolj spoznava, da imajo mezdna gibanja, boji za okrajšanje delavnega časa, za boljšo plačo itd. s krščanstvom ravnatoliko opraviti kakor n. pr. krompir s katoliško vero. Dalje to delavstvo ve, da v podjetniških organizacijah ni nobenega „krščan-

stva“; podjetniške organizacije niso ne krščanske in ne judovske, ne katoliške in ne protestantovske, ne verske in ne protiverske, ne nemške in ne slovenske, edini njih atribut obstoja temveč v tem, da so — protidelavske. Kapitalisti vseh ver in narodnosti se združujejo v njih proti delavstvu. In delavci se seveda nehoti vprašujejo, zakaj bi morali biti ravno samo oni „krščanski“, zakaj naj bi se pravo krščanstvo do tako daleč ponižalo, da bi se z njim na korist skoz in skoz nekrščanskih kapitalistov razbijalo toli potrebno slogo delavstva. To vprašanje si mora o teh resnih časih vsak delavec staviti in na to vprašanje bo tudi vsak pameten delavec odgovoril z izstopom iz takozvanih „krščanskih“ organizacij in s tem, da se pridruži velikanski armadi mednarodno in medversko organiziranega proletarijata. To je navaden proces, ki se je moral uveljaviti med Nemci in drugimi kulturnimi narodi, pa se bo zato tudi na Slovenskem. Tudi naše „krščanske“ strokovne organizacije, ki so seveda čisto navadne politične limanice za klerikalno stranko, zadeva ista usoda. Bili so še časi, ko je bila krščansko-socialna demagogija na Slovenskem še v bujnem cvetju. No, tudi slovensko delavstvo se je od teh političnih sleparjev do danes po ogromni večini že emancipiralo. Kolikor je danes na Slovenskem sploh še klerikalnih delavcev, so ali odvisni ali koristolovci, v najboljšem slučaju pa duševno toliko inferiorni, da zbuja samo še pomilovanje svojih pametnejših tovarišev. Ravno taki elementi, na katere se danes klerikalci med delavci še ozirajo, pa so nam najboljši porok, da mora te krščansko-socialne komedije med delavstvom biti tudi na Slovenskem v doglednem času konec. To nam spričuje tudi naravnost klaverno število njihovih organiziranih pristašev. Klerikalci sicer to število ali skrbno zamočijo ali pa, kakor prof. Dermastija grozno pretirajo, ali njihove „strokovne“ organizacije vendar od časa do časa pokazuje svojo prav slamnato streho... Danes smo n. pr. v prijetnem položaju, da objavimo po krščansko-socialnem listu „Der christliche Gewerkschafter“ „velikansko“ število slovenskih, na takozvani „krščanski“ podlagi organiziranih rudarjev. Čujte in strmite! Klerikalna strokovna organizacija šteje celih 41 (berienoinštirideset) članov! Če še sedaj upoštevamo, da še med temi člani čisto gotovo ne manjka primerno število kaplanov, potem si pač lahko predstavljamo vso klavernost te „krščanske“ strokovne organizacije. — Zakaj nam raje tega niso povedali na na tistem „shodu“ v Trbovljah, na katerem so nam vendar tako slovesno zatrjevali, da samo v „krščanskih“ organizacijah teče med in mleko?... Seveda tega niso smeli priznati, ker bi drugače pač tudi največji zaslepljenec med njimi lahko izprevidel, da so

tudi raznim „krščanskim“ sleparjem in škodljivcem med slovenskim delavstvom ure štete!...

Tri metode.

Kapitalizem domače dežele je najzaneslivejši voditelj in učitelj strokovnega gibanja. Kakor hitro prodre v delavcih zavest o potrebi boja proti kapitalizmu, tedaj je samoposebi umevno prvi korak, da se uredi bojna sredstva nasprotniku primerno. Ker pa je strokovna organizacija najboljše, najzaneslivejše in edino orožje v boju proti kapitalizmu, se iz tega jasno spozna, da ima kapitalizem odločujoči vpliv na uredbo organizacije, to se pravi, da se mora v vsaki deželi urediti strokovno gibanje po tem, kako je urejen kapitalizem dotične dežele.

Toda razvoj kapitalizma na eni strani, utrditev razredne zavednosti na drugi, nista povsod na isti višini in se ne razvijata povsod v enaki hitrici. Tako je mogoče in tudi potrebno, da se uče strokovne organizacije na zgledu svojih razrednih tovarišev drugih dežel. Ne samo, da to lahko store, to tudi morajo storiti, ako hočejo pospešiti socialno povzdigo delavskega razreda. Morajo se učiti tudi zategadelj, ker je kapitalizem povsod enak in ima povsod isti razvoj. Zgodovinsko poslanstvo kapitalizma, oblike izkoriščanja, oblike njega boja so povsod enake. Toda velikost razvoja in javnost razredne zavednosti pri delavstvu nista povsod enaki.

V zadnjem času opazamo v strokovnem gibanju posebno zanimanje za studij metod strokovnega gibanja. Tako je šla pred kratkim iz Belgije posebna deputacija v Nemčijo, da bi spoznali strokovne uredbe na Nemškem, takozvano nemško metodo strokovnega gibanja. Zunanji povod k temu potovanju je dal zadnji belgijski strokovni kongres leta 1910, kjer se je živahno razpravljalo v vseh treh metodah, namreč francoski, nemški in angleški. Resnični povod temu potovanju pa je dejstvo, da se belgijske strokovne organizacije vedno bolj oklepajo nemške metode. Dlje časa že slišimo in beremo, kako se je ta ali ona skupina delavcev v Belgiji odcepila od sindikalistične, samo krajevne organizacije in se priklopila neki obstoječi osrednji zvezi. Vsa smer tega razvoja je jasna: misel osrednjega (centralističnega) združevanja prodira bolj in bolj, radi tega se delavstvo združuje v osrednjih zvezah. Ta misel osrednjega združevanja je nemška metoda.

Ta nemška metoda je zmagala tudi pri kongresu, zategadelj so potovali delegati belgijskega strokovnega gibanja v Nemčijo, da bi si od blizu ogledali nemško metodo strokovnega gibanja. Toda tudi drugod vedno bolj prodira nemška metoda, ki obstoja v tem, da naj se

Na vseh obrazih si opazil nervozno treptanje, oči so se svetile v nemirnem blesku, telesa so se gibala v hipnih, nenadnih kretnjah. Vso množico je navdajala samo ena zavest, vsa množica je mislila v tistih trenutkih samo na eno misel in je čustvovala samo eno čustvo: bilo je veliko, krasno zmagoslavje, ki se je prelivalo v vseh dušah. In to zmagoslavje je podrla vse ozire, vse meje med množico, popolnoma neznan ljudje, najraznovrstnejših stanov, so govorili med sabo, kakor bi se bili poznali že od nekdaj in bi si bili čisto domači, govorili so razburjeno, v napol dovršenih stavkih, vzklíkoma. In to veliko zmagoslavje je mahoma porodilo mogočno delavsko himno o delu, ki jo je pela množica tako globoko čuteno, kakor morda še nikoli ne. In ko je bila pesem odpeta, tedaj se je zopet streslo ozračje od zmagoslavskih vzklíkov; nato se je pričela peti pesem iznova. In med zvoki delavske pesmi in med mogočnimi vzklíki zmagoslavja se je množica razšla pozno po noči.

Prostorna dvorana v hotelu. Belo pogrnjene mize, ki so vse gosto zasedene; dvorana je napolnjena do zadnjega kotička. Vrši se volilni shod.

Na govorniškem odru stoji sedanji poslanec pisatelj sodrug Winter, ki je bil izvoljen proti ministru krščanskemu socialcu Weißkirchnerju. Pisateljski poklic Winterjev jasno odseva iz njegovega kandidatnega govora. Mirno je pričel svoj govor, brez zanosa, kakor bi hotel pripove-

dovati kak dogodek, kako povest. In res pripoveduje povest, toda to je povest o izkoriščanju ljudstva, to je povest o avstrijskem nazadnjaštvu na kulturnem polju, to je povest o protiljudskem delovanju meščanskih poslancev. In kakor je pričel sodrug Winter to povest uvodoma čisto mirno, ker se je dejanje povesti samo v začetku razvijalo mirno, tako mu je glas vedno strožje, ostreje zvenel, čim obupnejša, čim temnejša je bila ta težka povest o socialnem in kulturnem zatiranju delavstva. Ko je pričel pripovedovati to težko, mračno povest, tedaj je stal sodrug Winter na odru čisto miren, roke na mizi in brez najmanjšega giba, oči so mu zrle otožnomirno po dvorani, kakor oči človeka, ki so globoko pogledale v bol vseh trpečih in zatiranih. Toda ko je pripovedoval posebno temno poglavje te mračne povesti, tedaj mu je roka vztrepetala v jezni kretnji, stopil je od mize korak nazaj, oči so se mu zasvetile v ostrem, hladnem blesku in v trdo zvonečem glasu je obsodil krivico, storjeno proletariatu bodisi v zbornici, bodisi neposredno od kapitala samega. Toda ko je bilo to poglavje končano, mu je glas padel mahoma in je mirno nadaljeval, dokler mu ni glas zopet vzkipel. In zborovalci vidijo, kako mu vro besede naravnost iz duše, brez pretvarjanja, brez hinavstva, govori jim naravnost iz srca. In na vseh obrazih bereš, da čutijo do govornika nenavadno nagnjenje; bereš na suhem, trdem obrazu delavca, ki je položil svojo mišičasto, močno roko na beli mizni prt; bereš na obrazu inteligenta, ki zamišljeno posluša govornika, kakor tudi v mehkih potezah

elegantno oblečene dame. Najrazličnejši ljudje in vendar se vsi čutijo nekako za sorodne. Saj morajo delati vsi, vsi so delavci, pa naj si bo delavec, ki dela predvsem z rokami, v tvornici, ali delavec, ki dela kot uradnik z glavo v pisarni, ali delavec, ki mora delati kot zdravnik, ali pa delavka, ki mora šivati elegantne, najmodernejše obleke. Vsi žive od dela, pa naj si bo njih izobrazba različna in delo enega različno od drugega. Vsi so delavci, vsi so izkoriščani od kapitalizma, ki jim plača njih delo s siromašno plačo, da se sam košati z milijonskim bleskom. Zato tudi vsi pritrjujejo socialističnim idejam, ki jih razlaga govornik zdaj mirno, zdaj ognjevito.

Sodrug Winter je končal. Ko se poleže dolgotrajno odobravanje, se pojavi na odru mlada gospodična, ki z zvonkim, tankim glasom priporoča vsem ženam, naj delajo za socialističnega kandidata. Splošno so se žene močno udeleževale zadnjega volilnega boja na Dunaju. Shod radovedno in pozorno posluša mlado govornico, večkrat pretrga njen govor živo odobravanje, ki je bilo zlasti veliko in dolgotrajno ob koncu govora.

Nato so govorili zastopniki raznih stanov, uradnikov, obrtnikov, delavcev in drugih. Značilno za te govornike je bilo nenavadno ostro napadanje krščanskih socialcev. Končno se da kandidatura na glasovanje in se sprejme enoglasno med velikim navdušenjem.

Polagoma se prazni dvorana med živahnimi klíci na kandidata. Ulica pred zborovalnim hotelom je polna zborovalcev; naenkrat prične

ustanovljajo enotne, osrednje zveze, tesno združene s socialnodemokratsko stranko. Celo na Francoskem, kjer je pravi sedež strokovnega sindikalizma s svojim izrazitim nasprotstvom in sovraštvom proti socialistični stranki — zategadelj se imenuje ta metoda tudi francoska — celo tu vidimo rahlo bližanje k nemški metodi. V Holandiji stoji moderna strokovna osrednja zveza s svojimi 40.000 člani na čelu vsemu tamošnjemu strokovnemu gibanju, medtem ko šteje nekdanja vladajoča sindikalistična centrala samo 4000 članov.

Ta dejstva so velikega pomena, ker pričajo, kako prodira nemška metoda osrednjega strokovnega združevanja bolj in bolj, medtem ko sindikalizem razpada. V Italiji so že leta 1908 na strokovnem kongresu zavrgli dotedaj vladajočo sindikalistično metodo in so se oprijeli nemške. Kakor rečeno so ta dejstva jako pomembna in pričajo, kako silno se mora razvijati kapitalizem na Francoskem, Holandskem in v Belgiji, da opuščajo staro obliko svoje organizacije in se oprijemljejo nove oblike osrednjega združevanja, ki je uspešno orožje proti kapitalizmu.

Toda tudi tretja, angleška metoda ne more več zadovoljevati potreb v tako težkem boju s kapitalizmom. Angleška metoda hoče izvojevati osvobodilni boj s kapitalizmom samo na gospodarskem polju. Sindikalistična metoda je jako revolucionarna, da se večkrat zvodi k prenatrženosti in naredi radi tega v nepremišljenosti marsikak nesrečen korak. Angleška metoda pa je brezbržna za socialno-politično delo. Raditega tudi imenujejo nekateri angleške strokovne organizirane delavce konservativne, Francoze pa romantično-revolucionarne. Angleško strokovno gibanje je tudi silno razcepljeno in rzsuto, nima osrednjih zvez, kar je v veliko škodo delavstvu. To so pričeli v najzadnjem času Angleži tudi sami spoznavati ter so že storili prvi koraki do nemške metode.

Tako povsod zmaga nemška metoda osrednjega (centralističnega) strokovnega združevanja. Nemška metoda strokovnega gibanja se ravna po načelu, da mora delati strokovno gibanje za blagor vsega delavskega razreda. Nemška metoda združuje delavstvo v velike, enotne bojne organizacije in vidi v socialni demokraciji politično zastopnico in zagovornico proletarijata. Ta metoda zameta sleherno razkosavanje proletarskih sil, bodisi krajevno, poklicno, versko ali narodnostno. Ta metoda se je doslej izkazala za najboljšo in je tudi naša metoda v strokovnem gibanju.

Mezdno gibanje rudarjev v Nemčiji.

Delegatje rudarjev okrožja Magdeburg-Helmstedt, ki so organizirani v treh zvezah (zveza ru-

darjev, krščansko strokovno društvo, poljsko strokovno društvo), so na konferenci v Schönningenu dne 28. maja sklenili, tistim rudnikom, kjer obstojajo dobre in močne organizacije rudarjev odpovedati delo. Pri odpovedi pridejo pred vsem v poštev tisti delavci, ki so uposleni pri proizvodnji premoga in briketa. Vsa prizadevanja, da bi se mirnim potom sklenil mezdni tarif, so se razbila ob trdovratnem in brutalnem odporu rudniških posestnikov, tako da je rudarjem ostala samo še gori označena pot. Med tem, ko rudarji kolikor mogoče tiho in brez hrupa pripravljajo odpoved, pa so rudniške uprave že pričele z brezobzirnimi represalijami. Tako so rudniki v Braunschweigu v zadnjih tednih vrgli že 4 rudarje na cesto. Eden je bil pri rudniku „Viktoria“ masreglovan samo zato, ker je v svojem prostem času raznašal letake.

Da se tem preganjanjem v okoliščini pride, se je obrnil okrajni vodja rudarske zveze do Braunschweiskega revirnega uradnika s prošnjo, da naj posreduje in uporabi svoj vpliv, da se ta brutalna masreglovanja opuste. No, do današnjega dne o kaki tozadevni intervenciji še ni bilo slišati, še manj pa je došel kak odgovor na dotično vlogo.

Zanimivo in značilno je, kako se vede meščansko časopisje. Vsi listi, od najvplivnejšega do najmanjšega provincijalnega lističa se kar cede prijaznosti do podjetnikov. Z veliko slastjo so ti listi pred par tedni prinesli vest, da v tem okraju ne more priti do stavke, ker da se baje tamošnji rudarji niso mogli zjediniti glede vprašanja odpovedi. S to vestjo so hoteli gibanje razcepiti in oslabiti; no dosegli so ravno nasprotno, kar nam dokazuje sklep konference.

Posamezni rudniki si že na vso moč prizadevajo, da dobijo čimnaje več stavek kazov. Vendar zapeljani delavci, čim spoznajo položaj, takoj zopet odpotujejo ali pa kmalu zopet podpišejo odpovedni listek. Ponajveč se obračajo rudniški podjetniki do posredovalca služb, nekega Arnolda Ottawa v Myslowitzu, da jim preskrbuje stavek kazne iz inozemstva, katerim se navadno potem predloži polleten kontrakt. — Prosi se torej, da naj rudarji sedaj nikar ne potujejo v te kraje, da na ta način ne otežkočajo boja svojih tovarišev!

Dopisi.

d Hrastnik. V nedeljo, dne 2. julija smo imeli pri nas jako dobro obiskan ljudski shod, ki se je vršil ob pol 4. uri pop. na vrtu gosp. Eržena. Sodrugi Mrak je na shodu poročal o izidu državnozbornih volitev in o delovanju prihodnjega parlamenta. Govornik nam je v poldrugournem govoru opisoval zadnjo volilno borbo, iz katere je so-

cialna demokracija proti vsem združenim sovražnikom izšla s sijajno zmago. To naj nas pa vendar ne uspava, ker tudi največje zmage ne opravičujejo brezdelja. Nasprotno moramo na novo delo. Pred vsem naj delavstvo uvažuje to, da bo delovanje parlamentarne naše delegacije uspešno šele tedaj, kadar bo ta delegacija imela tudi trdno oporo v mogočnih političnih in strokovnih organizacijah. Za to velja za zavedne delavce po volilni borbi edina deviza: Okrepimo in učvrstimo naše organizacije s tem, da jim pridobivamo zmeraj novih članov! K drugi točki je govoril sodrugi Malovrh, ki je v obširnem govoru utemeljeval nujno potrebo dnevnega socialističnega časopisja. Vsak delavec naj smatra za svojo častno dolžnost, storiti vse, kar je v njegovih močeh, da se dvigne naša „Zarja“ na tisto stopnjo, da bo lahko vsestransko izpolnjevala svojo nalogo, da bo pa tudi kos nasprotniškem časopisju. Zaključno besedo je imel še sodrugi Mrak, ki je pozivljaj zborovalce na vztrajno agitacijo za naš delavski list „Zarja“, rekoč da slovensko delavstvo gotovo ne bo pustilo na sebi te sramote, da ne bi moglo vzdržavati svojega dnevnika. — Takoj po shodu se je priglasilo kakih 20 novih naročnikov. Torej, sodrugi, le na delo za naš tisk!

d Zagorje. Pri nas se je vršil v nedeljo, dne 25. junija impozanten ljudski shod, na katerem so govorili o izidu državnozbornih volitev in o delovanju prihodnjega parlamenta — sodrugi Mrak; o socialno-demokratskem tisku — sodrugi dr. Tomšič iz Ljubljane; o občinskih volitvah v Zagorju in v Aržišah pa sodrugi Čobal. Natančnejšega poročila ne prinašamo, ker ga je itak prinesla „Zarja“.

d Trbovlje. V nedeljo, dne 2. julija popoldne se je pri nas na dvorišču „Delavskega doma“ vršil velik ljudski shod, na katerem so govorili sodrugi: Čobal, dr. Tomšič in Sitter. — Sodrugi Slehernega delavca dolžnost in korist je, da je naročen, na naš delavski dnevnik „Zarja“.

d Velenje. (Nesramnosti krščansko-socialnega priganjača.) Pri nas imamo nekega priganjača, ki čuje na ime Vazner in je hud klerikalec, ki pa prav malo ceni Kristusove besede: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!“, ampak že ne ve več, na kakšen način bi se v svoji ošabnosti in podlosti znošil nad ubogimi delavci. Zadnjič se je spravil na sodruga Berložnika, ki mu je grozil, da ga bo „v r. . . brnil“ (kakor se vidi, ima možakar prav lepe krščanske manire!) in to samo zato, ker se je ubogi delavec predrznil, da je šel — vodo pit!... Ker je pa delavec proti takim „krščanskim“ psovkam priganjača Vaznerja primerno protestiral, pa ga je šla ta klerikalna kreatura tožiti radi — lenobe. Ker pa ni bilo delovodje v pisarni, pa je kar samolastno zapisal na tisto kazensko tablo v čakalnici: „Josef Berložnik 1 K Strafe wegen Faulheit und Frechheit, am 27./6. Vazner.“ No, ravnatelj, h kateremu se je šel delavec pritožiti, ga je poučil, da so njegove „krščanske“ manire prav barabske in mu je seveda takoj ukazal neopravičeno kazen izbrisati. Hud nad to blamažo, si je skušal sedaj Vazner svojo jezico na drug način ohladiti. Dal je dva delavca, ki jima je bolj naklonjen, les rezat in sicer tenki les, Berložnika pa in še nekemu njegovemu tovarišu, ki ju oba sovraži, pa je naročil, da naj gresta žagat debeli les, samo da ne bi mogla toliko narezati kakor

nekdo peti pesem o delu, mahoma se mu pridružijo številni glasovi in od visokih hiš se odbijajo mogočni zvoki ter se razlegajo v noč.

Razvije se majhen spreved, ki se med petjem in vzkliki pomika dalje, dokler se udeležniki ne porazgube. Še par navdušenih vzklikov in zadnji udeležniki se razidejo, vsi vneti za socialističnega kandidata. Za socialistične shode je bila sploh značilna nenavadna navdušenost, ki je ni bilo nikdar opaziti v toliki meri na drugih shodih. Bila je pač navdušenost, ki jo je rodila vera v zmogovitost in bodočnost socializma.

Dan ožjih volitev.

Dasi se je delalo od vseh strank z mrzlično agitacijo, na zunaj ni bilo skoro nič opaziti volilnega gibanja. Veliki, v najrazličnejših barvah nabiti lepaki, tupatam agitacijski lokal, par policistov pred voliščem, kamor je pridrvel od časa do časa agitacijski avtomobil: to je bilo vse, kar si opazil na Dunaju od volilnega gibanja ta velepomembni dan, ako si polagoma šel po ulicah. In vendar se je volilno gibanje razvijalo s skrajno intenzivnostjo, po mestu je švigalo na stotine avtomobilov, tisoče in tisoče agitatorjev je hitelo od volilca do volilca; na posamnih krajih je prišlo med nasprotniki do manjših spopadov. Ako bi se vse to godilo v manjšem mestu, tedaj bi dalo volilno gibanje mestu čisto poseben značaj. V tem ogromnem, naddvemilijonskem mestu pa se je to veliko volilno gibanje porazgubilo skoro brez sledu. Vedel si, da se vrši krog tebe velikanski boj, toda opazil nisi skoraj

nič od tega velikega boja; vršil se je tiho, mirno, neopazeno, brez šuma in ropota. Šele proti peti uri, ko se je bližal konec volitve, je stopilo volilno gibanje malce na dan s tem, da je ponekod drvelo nenavadno mnogo avtomobilov po ulici, ki so v brzi naglici dovažali zadnje volilce na volišče. Nato pa je zopet dobila ulica svoje navadno, vsakdanje lice. Mimo tebe so hiteli ljudje, je drvel avtomobil, pozvanjal je tramvaj, da je udarjalo na živce, ropotali so vozovi. Proti šesti uri pa so se pričele ulice nenavadno polniti v bližini lokalov, kjer se je imel razglasiti izid. V devetem okraju (Alsergrund) se je izbirala na ulici pred socialnodemokratskim volilnim lokalom velika množica ljudi, ki so v veliki nestrpnosti pričakovali, kako je končal silni boj med socialistom Winterjem in krščanskim socialcem ministrom Weißkirchnerjem. Ta okraj je bil eden izmed tistih, ki so krščanski socialci stavili vanj nado, da prodro in so se z vso silo zagnali nanj. Pa tudi od socialistične strani se je vse storilo, da pade krščansko-socialni voditelj. Na ulici je vladala silna sopara. Ljudje z razgretimi obrazi so se živahno razgovarjali in ugibali o izidu. Nada na zmago se je zdaj dvigala, zdaj zopet padala. Kadar je kdo pripovedoval, kako so se tupatam volilci ustražovali, da so volili Weißkirchnerja, kako se je prepozno zvedelo za razna volilna sleparstva, tedaj je nada na zmago padala in na obrazih si čital potrtost. Toda oglašil se je drugi, ki je živahno dokazoval, da je strahoviti polom pri glavnih volitvah odvezl krščansko-socialni stranki mnogo pristašev, da je vo-

liliev tajna in se z ustražovanjem ne da mnogo doseči. Počasi so tekle minute, množica je vedno bolj naraščala; nemožno se ti je bilo preriti do agitacijskega lokala. V nestrpnem pričakovanju so se tesno gnetle množice. Ura bije polsedmih. Še par minut — od agitacijskega lokala sem se začujejo burni vzkliki. Zmaga! Winter je zmagal, krščansko-socialni minister je padel! Kakor vihra se je naglo prelila ta vest med tisoči in tisoči, ki so stali tesno drug ob drugem in vroči na ulici. Tedaj pa so mahoma padli vsi dvomi, vse plaho pričakovanje in mučna negotovost. V duši se je zjasnilo in je zavalovala mogočna radost, ki si je dala duška v zmagoslavnih, viharjih vzklikih. Ljudem so se svetile oči in obrazi, vsi razgreti in potni, so zijali v brezmejnem veselju. Zmagoslavno je končana vroča bitka, bogato je poplačan ves ogromni, požrtvovalni trud, niso bile zastoj prečute tolike noči, ko je dunajski proletarijat, truden od težkega dnevnega dela in krvavo potreben počitka, delal do ranega jutra za volilno borbo. Po trudapolnih dneh dela je visoko zasijal dan krasne zmage, veličastne zmage, da se prsa širijo veselja in ponosa.

Polagoma se je množica razhajala. In ko se je razšla po ulicah, tedaj so ji pribajala nova zmagoslavna poročila nasproti. Bila je zares veličastna zmaga, ki jo je izvojeval dunajski proletarijat z mirno eleganco. Brez velikega hrupa in šuma, toda navdušeno in požrtvovalno je naskočil navidezno nepremagljive postojanke krščansko-socialnega meščanstva in zasadi nanje vihrajočo rdečo zastavo.

ona dva in da bi jih na ta način zopet lahko obdžil in zatožil radi lenobe. In res je šel tudi tokrat k delovodji denuncirat, da sta delavca lena, da režeta prepočas: itd. No, g. delovodja take špiceljne Vaznerjevega kalibra najbrž že predobro pozna, da jih ni nič drugega kot lažnjivost, zahrbtnost in podlost. Zato se je hotel tudi po tej denunciaciji sam prepričati, kaj vendar Vaznerja tako neznanosko skrbi. In rezultat je bil zopet ta, da je ostal Vaznerju — dolg nos! — Morda bosta ti dve blamaži tega srboriteža vendar enkrat izpametovali. Kaj si pa možakar prav za prav domišljuje? Očividno se ima za prav velikega gospoda. Ali v resnici je ravno tak delavec kakor smo mi? Sekiro in lopato so mu že dali v roke; še žago naj mu dajo in pa 2 K 60 vin. dnevnine, pa na delo ž njim in videli bomo, kakšno lenobo bo pasel ta nesramni priganjač. Saj je že zdaj tako len, da kar smrdi in se komaj guga tam po „Holzplatzu“. Tiste nage babe po vratih „malati“, to možakar pač zna. Ni čuda, da se zmirom vpije, da mora naša gospa Daniel von Lapp toliko „gor plačati“, saj pride skraj na vsaka dva delavca en priganjač, ki vpije na vse grlo, da so delavci leni. No, najboljši priganjač za delavce je že tista skromna pogojna plača, tisti mali „Geding“, ki delavce tako priganja, da se morajo skoraj pretrgati, da si zaslužijo tiste bore groše za življenje. Naj bi se tudi temu nesramnemu priganjaču dalo tak „Geding“, pa bi gotovo prav kmalu bolj ponižen postal. — Velenjski delavci! Dobro si zapomnite take slučaje, ki vam kažejo, kako se z delavstvom postopa, če ni zadostno zavarovano proti takim šikanam. Zapomnite si, da se delavstvo šele takrat spoštuje, kadar je to delavstvo tudi dovolj močno, da na vsako nesramno žalitev tudi primerno lahko odgovori. Organizacija, to je tista sila, ki vam pripomore do spoštovanja in človeškega ravnanja! Zato pa se dajte vsi od prvega do zadnjega organizirati! Le s tem orožjem boste izpodkopali tla takim in sličnim kreaturam, ki danes mislijo, da je delavec navadna tovarna živina.

Narodno-gospodarski pregled.

Statistika avstrijskega premoga. April 1911.

O produkciji avstrijskega premoga meseca aprila t. l. imamo sledeče uradne številke:

Kameniti premog:

	1911	1910
Ostrava-Karvin	609.300	640.000
Rožice-Oslawan	33.900	36.400
Kladno-Slan	212.300	224.000
Pilzen-Mies	97.300	107.000
Schatzlar-Schwadowitz	33.300	35.300
Galicija	120.600	111.300
Ostali premogokopi	10.000	10.100
april	1.116.864	1.164.381
Proti prejšnjemu letu	-47.517	+62.000

Rjavji premog:

	1911	1910
Mostec-Toplice-Komotau	1.412.000	1.444.700
Falkenau-Elbogen-Karlovi vari	287.300	307.700
Wolfsegg-Thomasroth	30.000	33.800
Ljubno in Fohnsdorf	76.000	79.200
Voitsberg-Köflach	53.500	54.900
Trbovlje-Zagorje	83.800	76.800
Istra in Dalmacija	20.300	21.900
Galicija	2.200	2.500
Ostale sudetske dežele	25.325	21.218
Ostale alpske dežele	73.700	79.300
april	2.035.805	2.201.375
Proti prejšnjemu letu	-65.560	-55.500

Potemtakem se je tako kamenitega kakor rujavega premoga manj izkopal nego prejšnje leto, kar je gotovo tudi velikonočnim praznikom pripisati.

V preteklih mesecih je produkcija premoga narasla, kakor izkazuje sledeča tabela:

	1911	1910
Januar-april	1911	1910
Kameniti premog	4.902.980	4.611.366
Rjavji premog	8.856.775	8.372.536
Premog sploh	13.559.755	12.983.902

Koliko se je produciralo o posameznih čeških okrožjih, se razvidi iz sledeče tabele:

Rujavi premog:

	1911	1910
Brüx-Toplice-Komotava	5.904.000	5.909.100
Falkenau-Elbogen	1.267.300	1.219.200
Januar-april	7.171.300	7.128.300
Proti prejšnjemu letu	+43.000	+117.100

Kameniti premog:

	1911	1910
Kladno-Schlan	913.700	896.200
Pilsen-Mies	431.800	427.100
Schatzlar-Schwadowitz	142.800	141.300
Januar-april	1.488.300	1.464.600
Proti prejšnjemu letu	+23.700	-66.300
Češko	8.659.600	8.562.900
Proti prejšnjemu letu	+96.700	+96.700

Briketi kamenitega premoga:

	1911	1910
Ostava-Karvin	614	1.500
Rožica-Oslawan	7.100	8.800
Kladno	—	—
Pilzen	3.480	1.500
Ostala okrožja	—	—
April	11.194	11.870
Januar-april	53.400	53.731
Proti prejšnjemu letu	-331	-6.800

Briketi rujavega premoga:

	1911	1910
Brüx-Toplice-Komotava	387	—
Falkenau-Elbogen	14.287	15.200
Planinske dežele	—	100
April	14.674	15.395
Januar-april	70.409	59.892
Proti prejšnjemu letu	+10.517	-2.500
Briketi za januar-april	123.809	113.623
Proti prejšnjemu letu	+10.186	-9.300

Razne stvari.

r Pozor pred stavkokaznimi agenti! V premogokopu „Stadt Görlitz“ v Koblfurtu pri Görlitzu (Nemčija) rudarji že štiri tedne stavkajo. Vzroki stavke so slabe mezdne razmere. Ker je rudniško podjetje stavljenе zahteve kratkomalo odbilo, so stopili rudarji v stavko. Stavkujoči so izborni razporejeni, polni poguma in pripravljeni, vztrajati v boju tako dolgo, dokler se jim ne dovolijo stavljenе zahteve. Uprava rudnika „Stadt Görlitz“ pa hoče sedaj po starodavnem kapitalističnem receptu s pomočjo stavkokazov zlomiti moč stavkujočih rudarjev. Čuje se, da se posebno po Severo-Češkem klatijo razni agenti, ki skušajo z različnimi obljubami, ki se seveda nikoli ne izpolnijo, speljati lahkovorne in nezavedne rudarje na led, da bi šli in padli svojim stavkujočim bratom v hrbet. Žalibog se je tem podlim dušam posrečilo, premamiti celo vrsto delavcev. In seveda ni izključeno, da se eden ali drugi teh agentov priklati tudi v naše slovenske pokrajine. Zato slovenske rudarje opozarjamo na te zapeljivce in jih nujno svarimo, da nikar ne nasedejo njih lažnjivim in sleparskim obljubam.

r Bojkotirajte Singerjeve šivalne stroje. Internacionalni socialistični biro v Bruslju (Brüssel) razpošilja socialističnim listom sledečo notico: Angleški sodrugi nas prosijo, da sporočimo socialističnemu časopisju vseh dežel, da je Singer-kompanija, ki poglavito izdeluje šivalne stroje in ima mnogo odjemalcev po vseh deželah, odpustila vse uslužbence in delavce, o kojih je sumila, da so socialisti. Ta tvrdka je delavskemu razredu objavila, da nas bo brez milosti pobijala. Angleški sodrugi nas prosijo, da na to opozorimo organizirano delavstvo. Torej sodrugi, če vam pride kdo ponujat Singerjeve šivalne stroje, odklonite ponudbo z mesta, ker pač ni častno in umestno, da s svojim denarjem podpirajo lastne svoje sovražnike.

Občno konsumno društvo v Zagorju

prodaja specerijsko in manufakturno blago po najnižjih tržnih cenah, daje koncem vsacega leta še dividende članom, član lahko postane vsak. Vstopnina 2 kroni, delež 40 kron, ki se ga lahko plača po obrokih.

Občno konsumno društvo v Idriji

priporoča svojim članom bogato zalogo vsakovrstnega blaga. Društvo ima na izbiro moške narejene obleke po najnovejši modi, ženskega blaga vsake vrste, slamnike za moške in otroke itd. Vse po jako nizki ceni. Pridite in kupujte, kajti v lastni prodajalni ste najbolje in najcenejše postreženi!

Izdelovanje drož.

Edina narodna tvrdka te stroke opremljena z najnovejšimi stroji. Gospode pekarje, molarje in trgovce vabim, da poskusijo drože domačega izdelka. Od štirih kilogramov naprej pošiljam po pošti franko.

Prva ljubljanska izdelovalnica žitnih drož.

Maks Zalokar, Ljubljana.

Kosumno društvo rudarjev v Hrastniku

priporoča

svojo bogato zalogo specerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

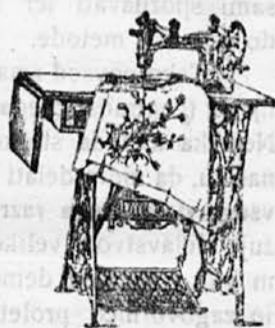
Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

L. Jax & sin
Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastoj in franko.

Občno konsumno društvo v Trbovljah
se priporoča svojim članom za nakupovanje vseh življenskih potrebščin kakor tudi manufakturnega blaga po najnižjih cenah.

Priporočamo našim gospodinjam

KOLINSKO CIKORIJ!

iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani.

Izdajatelja in zalagatelja Ignacij Sitar in Martin Repovš. — Odgovorni urednik M. Čobal v Zagorju. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.